

Protocol Pesten

Augustus 2020, aangepast februari 2022
Managementteam De Sprienke

Inhoudsopgave

Inleiding	blz. 2
Hoofdstuk 1: Pesten	blz. 3
1.1 Digitaal pesten	
Hoofdstuk 2: Betrokkenen bij het pesten	blz. 7
Hoofdstuk 3: Signaleren van pesten	blz. 10
3.1. Signalen	
3.2. Signaleringsinstrumenten	
Hoofdstuk 4: Preventie	blz. 12
4.1. Missie en visie	
4.2. Preventie binnen school	
Hoofdstuk 5: Aanpak van pesten	blz. 15
5.1. Wettelijke bepalingen pestbeleid	
5.2. Stappenplan aanpakken Pesten	
5.3. Stappenplan aanpakken Cyberpesten	
5.4. Stappenplan aanpakken Pesten voor leerlingen	
Hoofdstuk 6: Wettelijk kader Inspectie van het Onderwijs	blz. 19

Inleiding

Het onderwerp pesten lijkt actueler dan ooit te zijn. Niet alleen besteedt de politiek veel aandacht aan pesten, ook de media brengen dagelijks het onderwerp pesten naar voren. Binnen de verschillende lagen van het onderwijs klinkt handelingsverlegenheid. Men heeft behoefte aan duidelijkheid omtrent het voorkomen en aanpakken van pesten. Daarnaast ontstaan er ook nieuwe vormen van pesten, zoals cyberpesten. Via een pestprotocol kan er informatie worden gegeven aan ouder(s)/ verzorger(s), leraaren en leerlingen rondom de visie en de aanpak die de school hanteert op het gebied van pesten.

Het ontwikkelteam sociaal-emotionele ontwikkeling heeft een pestprotocol ontwikkeld dat voldoet aan de wettelijke eisen en ingaat op het onderwerp pesten en zijn verschillende facetten. De volgende voorwaarden spelen daarbij een belangrijke rol:

- De school is actief in het scheppen van een veilig, pedagogisch klimaat waarbinnen pesten als onacceptabel gedrag wordt ervaren.
- Leraaren en onderwijsondersteunend personeel moeten pesten kunnen signaleren en een duidelijke stelling nemen tegen pesten.
- De school dient te beschikken over een directe aanpak wanneer pesten de kop op steekt.
- De school ontplooit preventieve lesactiviteiten.

Dit document kan als handvat worden gebruikt wanneer er vermoedens zijn van pesten, wanneer men meer informatie wil of wanneer men meer aandacht wil besteden aan het onderwerp pesten. Het document is een groeidocument wat moeten worden aangepast en meegroeien met ontwikkelingen. Vanaf schooljaar 2016-2017 is het pestprotocol onderdeel van het Sociale Veiligheidsplan Stichting de Korre Oosterschelde regio. Februari 2022 is de laatste update gedaan.

Namens het ontwikkelteam sociaal-emotionele ontwikkeling,
Managementteam De Sprienke
Versie: februari 2022

Hoofdstuk 1: Pesten

In dit hoofdstuk wordt het onderwerp pesten beschreven binnen de onderwijssetting. Er wordt ingegaan op wat pesten is, het verschil tussen pesten en plagen en de oorzaken van pesten. Wanneer men een definitie zoekt van het woord pesten, wordt de volgende beschrijving gegeven op de site van het NJI (Nederlands Jeugd Instituut):

" Pesten is een stelselmatige vorm van agressie waarbij één of meer personen proberen een andere persoon fysiek, verbaal of psychologisch schade toe te brengen. Bij pesten is de macht ongelijk verdeeld."

Wanneer er specifiek gekeken wordt naar de definitie van pesten op school, zou de volgende omschrijving een goede optie kunnen zijn:

"Pesten op school is het langdurig/ herhaaldelijk uitoefenen van geestelijk en/ of lichamelijk geweld door een groep/persoon tegen één of meer medeleerlingen, die niet (meer) in staat is/ zijn zichzelf te verdedigen. Een leerling wordt getreiterd of gepest als hij/ zij herhaaldelijk en langdurig blootstaat aan negatieve handelingen verricht door één of meer personen."

Pesten komt zowel op de basisschool als in het voortgezet onderwijs vaak voor. Ruim een kwart van de scholieren pest af en toe. Het aantal leerlingen dat pest is de afgelopen jaren licht gedaald. Ruim 6% van de leerlingen zegt vaak te pesten, dit percentage is in het voortgezet onderwijs iets hoger dan binnen het basisonderwijs (HBSC 2009). Jongens pesten op alle leeftijden vaker dan meisjes. Vmbo-leerlingen pesten vaker dan vwo-leerlingen. In de afgelopen jaren zijn er verschillende onderzoeken uitgevoerd naar het pestgedrag van leerlingen en jongeren. Er zijn drie grote monitoren die elke paar jaar herhaald worden: het HBSC-onderzoek, de Nationale Scholierenmonitor en de Monitor Jongeren en Internet.

Percentage kinderen en jongeren dat pest (2009)

Daarnaast is in 2003 de Peiling Jeugd en Gezondheid uitgevoerd, een groot onderzoek naar de leefsituatie en welzijn (waaronder pestgedrag) van leerlingen. Al deze onderzoeken gaan uit van zelfrapportage; aan de jongeren zelf is gevraagd of zij anderen pesten. De resultaten zijn dus afhankelijk van wat de jongeren zelf beleven en hoe zij tegen het begrip 'pesten' aankijken. Ook verschilt de definiëring van het begrip per onderzoek.

In 2016 geeft 10% van de basisschoolleerlingen aan dat zij slachtoffer geweest zijn van pesten. Hiervan geeft bijna 8% aan maandelijks gepest te zijn en bijna 3% wekelijks. Binnen het voortgezet onderwijs zegt 8% van de leerlingen slachtoffer te zijn van pesten, waarbij bijna 3% maandelijks en 5% wekelijks is gepest.

Van de slachtoffers van pesten in het basisonderwijs geeft ruim 67% aan persoonlijk gepest te zijn. Bij 7% gaat het om cyberpesten. Andere manieren waarop leerlingen gepest worden zijn onder meer via telefoongesprekken en briefjes. In het voortgezet onderwijs komt cyberpesten bij ruim 19% van de gepeste leerlingen voor. Deze gegevens zijn afkomstig uit de Monitor Sociale Veiligheid waarin de ervaringen van leerlingen worden gemeten. In de vragenlijst wordt het begrip pesten niet gedefinieerd waardoor de beleving van de slachtoffer centraal staat (Monitor Sociale Veiligheid, 2016).

Pesten is een complex onderwerp en wat men als pesten ziet, varieert sterk. Vanuit de onderwijssetting kunnen de volgende voorbeelden van pesten genoemd worden:

- Stukmaken, afpakken en/of verstoppen van eigendommen
- Naroeppen, uitlachen en/of belachelijk maken
- Schelden of scheldnamen geven, dreigen
- Nadoen, imiteren, bij voorkeur sterk overdreven
- Uitsluiten van groepsspel of sportactiviteit, doodzwijgen
- Fysiek geweld
- Afpersing: dwingen om geld of spullen te geven of iets voor de pester te doen
- Digitaal pesten, via e-mail, chats, sms, telefoontjes

Het verschil tussen pesten en plagen wordt ook door iedereen anders gezien. Het belangrijkste verschil tussen pesten en plagen lijkt dan ook het verschil te zijn tussen het wel of niet hebben van bijbedoelingen en de frequentie waarmee het gebeurt. Ondanks dat het ervaren subjectief is, is onderstaand schema ontwikkeld om te analyseren of het om pestgedrag of plaaggedrag gaat. Het schema is afkomstig van het boek "Pesten: wat is het en wat doe je eraan?" van I. Schelstraete.

Plagen	Pesten
Gebeurt onbezonnen of spontaan.	Gebeurt met opzet: de pester weet vooraf wie hij of zij zal pesten, op welke manier en wanneer.
Heeft geen kwade bijbedoelingen.	Wil iemand bewust kwetsen of kleineren.
Duurt niet lang, gebeurt niet vaak en is onregelmatig.	Kan lang blijven duren, gebeurt meer dan eens, is systematisch. Houdt niet vanzelf op.
Speelt zich af tussen "gelijken".	De strijd is ongelijk: de pestkop heeft altijd de bovenhand: De pestkop voelt zich zo machtig als het slachtoffer zich machteloos voelt.

Is meestal te verdragen of zelfs plezierig, maar het kan ook kwetsend of agressief zijn. Meestal één tegen één.	De pestkop heeft geen positieve bedoelingen wil pijn doen, vernielen of kwetsen. Meestal een groep (pestkop, meelopers en supporters) tegenover één geïsoleerd slachtoffer.
De rollen liggen niet vast: nu eens plaagt de ene, dan de andere.	Heeft een vaste structuur. De pestkoppen zijn meestal dezelfde, de slachtoffers ook. Als de slachtoffers wegvallen, kan de pestkop wel op zoek gaan naar een ander slachtoffer.
De pijn, lichamelijk of geestelijk, is draaglijk en van korte duur. Soms wordt ze als prettig ervaren (plagen is kusjes vragen!).	Als er niet op tijd wordt ingegrepen, kunnen de lichamelijke en geestelijke gevolgen ingrijpend zijn en lang nawerken.

Leerlingen die pesten, worden of zijn zelf vaak ook gepest. 13% van alle leerlingen zegt zowel zelf gepest te worden als anderen wel eens te pesten terwijl 22% zegt anderen wel eens te pesten, zonder zelf gepest te worden. Van de leerlingen die gepest worden is het percentage dat zelf ook pest groter dan dat van leerlingen die niet gepest worden (49% tegenover 30%) (HBSC 2005). uit het Landelijk onderzoek pesten 2012 blijkt dat op de basisschool 15% van de pesters zelf ook gepest wordt. Ook uit de Peiling Jeugd en Gezondheid komt naar voren dat er een verband is tussen pesten en gepest worden. Van de leerlingen die vaak zijn gepest gedurende de afgelopen maanden heeft 16% ook zelf vaak gepest. Ter vergelijking: van de leerlingen die niet zijn gepest heeft slechts 2% vaak gepest. Dit onderzoek geeft ook informatie over de samenhang tussen pesten en psychosociale problemen. Leerlingen die anderen pesten rapporteren vaker dat ze depressief zijn dan leerlingen die nooit anderen pesten: 55 versus 29%. Bovendien hebben deze leerlingen volgens de ouders ook vaker externaliserende problemen (vooral agressief gedrag), maar niet vaker internaliserende problemen (zoals zich terugtrekken en angstig of depressief gedrag).

1.1. Digitaal pesten

Een nieuwe vorm van pesten is digitaal pesten. Anders dan vijftig jaar geleden stopt het pesten niet buiten het schoolplein of achter de voordeur. In 2007 maakte 56% van de jongeren zich minstens één keer per maand schuldig aan een vorm van online pesten, blijkt uit de Monitor Jongeren en Internet. Het pesten via internet en sociale media zorgt ervoor dat leerlingen waar dan ook gepest kunnen worden. Sinds de komst van het internet loopt het pesten in de fysieke wereld en in de virtuele wereld naadloos in elkaar over. Deze vorm van pesten is moeilijker “vatbaar”, omdat de berichten geen lichaamstaal of mimiek bevatten. Hierdoor is het lastig te achterhalen of iets serieus bedoeld is of als grap. Discussies lopen eerder uit de hand. Daarnaast voelt men zich minder geremd om via deze weg dingen over en naar elkaar te roepen. De volgende vormen van cyberpesten kunnen onderscheiden worden:

- Pest-mail (schelden, beschuldigen, roddelen, beledigen).
- Stalking: het stelselmatig lastig vallen van iemand door het blijven sturen van haat-mail of het dreigen met geweld in chatrooms.

- Ongewenst contact met vreemden.
- Webcam-seks: beelden die ontvangen worden kunnen opgeslagen worden en te zijner tijd misbruikt worden.
- Hacken: gegevens stelen of instellingen aanpassen. Ook het uit naam van een ander versturen van pest-mail.

Als De Sprienke kiezen wij voor een **curatieve** aanpak; een aanpak met als doel het digitale pesten te stoppen. Signalen betreffende digitaal pesten nemen we daarom altijd serieus. Om digitaal pesten te voorkomen, zijn de volgende specifieke afspraken en activiteiten beschikbaar:

1. De leerlingen actief begeleiden op internet.
2. Leraren tonen interesse in wat leerlingen op het internet doen.
3. Klassengesprekken over het onderwerp "veilig internet".
4. Afspraken en regels worden aan het begin van het schooljaar besproken en op papier gezet. De afspraken hangen duidelijk zichtbaar bij de computers.

Om als school cyberpesten te voorkomen, zijn regels geformuleerd met betrekking tot het gebruik van mobiele telefoons, tablets en laptops. Deze regels rondom het gebruik van internet, e-mail en sociale media staan omschreven in het protocol 'Internet en e-mailprotocol' en 'Sociale Media Protocol' (zie protocollen op de website van De Sprienke).

Hoofdstuk 2: Betrokkenen bij pesten

In dit hoofdstuk wordt een korte omschrijving gegeven van de betrokken partijen bij het pesten. Speciaal voor ouder(s)/ verzorger(s) en leraren worden tips gegeven voor meer informatie.

Pester(s)

Pesters zijn vaak diegenen die zich agressiever gedragen en eerder met geweld reageren dan anderen. Pesters lijken populair in een groep, maar vaak zijn ze dat uiteindelijk niet. Ze dwingen hun populariteit af door te laten zien hoe sterk ze zijn, door indruk te maken en door te laten zien dat ze de macht kunnen krijgen. Er zijn grofweg twee soorten pesters te onderscheiden. Er zijn leerlingen die reactief pesten, hun gedrag is een reactie op een ongewenste situatie. Zij worden bijvoorbeeld gepest en gaan dat op hun beurt zelf ook doen. Uit onmacht of door gewoonte reageren zij eerder op een antisociale manier op een conflict, dan dat zij het vriendelijk oplossen. Daarnaast zijn er leerlingen die de behoefte hebben anderen te domineren om op die manier status in de groep te verwerven. Zij kiezen vaak heel strategisch een kwetsbaar slachtoffer uit; een kind dat al een geïsoleerde positie heeft en ook door anderen niet aardig gevonden wordt. Deze pesters zorgen ervoor dat zij het aanzien bij voor hen belangrijke leerlingen niet verliezen en dat het pestgedrag voor volwassenen en diegenen die er geen vermaak in zien, verborgen blijft. Zij weten precies wanneer zij zich van hun goede kant moeten laten zien. Deze leerlingen zijn nadrukkelijk aanwezig in de groep, maar niet zo geliefd. Ze komen zelfverzekerd over, maar hun gedrag heeft voor hun ontwikkeling negatieve gevolgen, in feite is dus ook hier sprake van een hulpvraag. Vaak heeft een pestende leerling een groepje assistenten om zich heen. Het zijn leerlingen die de pester aanmoedigen door erom te lachen of mee te doen. Ook kan het zijn dat assistenten van pesters de opdracht krijgen een uitgedachte pesterij uit te voeren.

Slachtoffer

Iedereen kan gepest worden. Het kan te maken hebben met ongunstige omstandigheden, zoals een bepaalde sfeer in een groep of in een klas, rivaliteit of spanning. Het kan beginnen met pesten om uiterlijk (bril, tanden, haren, kleren) of prestaties (een nerd zijn of dom zijn). Of het pesten dan verder gaat hangt af van verschillende factoren: wordt de pester gesteund door anderen, wordt de pester door anderen aangesproken op zijn gedrag, hoe reageert de gepeste op het pesten.

Leerlingen die een grotere kans lopen om slachtoffer van pesten te worden, worden vaak gekenmerkt door een verminderde sociale redzaamheid. Het zijn meestal leerlingen die moeite hebben om zich te verdedigen; ze staan machteloos tegenover pesters en stellen zich soms volgzaam of onderworpen op. Ze zijn dikwijls angstig en onzeker, stil en teruggetrokken en twijfelen aan zichzelf. Slachtoffers van pesten zijn vaak ook leerlingen die door een slechtere motoriek laag scoren bij sport en spel. Een meer in het oog springende groep slachtoffers is die van leerlingen die 'provoceren'. Zij hebben bijvoorbeeld last van concentratieproblemen en kunnen zich gedragen op een wijze die spanning en irritatie oproept. Bij deze leerlingen zie je soms ook afwijkend sociaal gedrag als vleien, klikken of afkopen.

Ouder(s)/ verzorger(s)

Ouders van een gepest kind zijn meestal erg bezorgd om hun kind. Ze weten dikwijls niet wat ze er tegen kunnen doen, vooral wanneer hun kind niet wil dat zij contact opnemen met de school of met de ouders van de pester. Leerlingen kunnen bang zijn dat het pesten erger wordt, als bekend wordt dat ze erover geklikt hebben. Het is dan ook lastig om als ouder altijd zicht te hebben op het pesten. Als ouder(s)/ verzorger(s) iets vermoeden, is het goed om het gesprek aan te gaan met de leerling.

De volgende adviezen kunnen gebruikt worden tijdens het gesprek:

- Probeer rustig te blijven. Het geeft de leerling het gevoel dat hij/ zij ten alle tijde over het probleem kan komen praten.
- Reageer niet overtrokken en onderneem niet gelijk actie: overleg met De leerling wat de opties zijn.
- Neem niet als vanzelfsprekend aan dat alles de schuld is van de pester. Het is belangrijk na te gaan wat er precies is gebeurd.
- Vat het probleem samen en zet samen met de leerling alle feiten op een rijtje.
- Stimuleer de leerling om ook zelf na te denken over mogelijke oplossingen.
- Geef suggesties wat mogelijk oplossingen zouden kunnen zijn.
- Kies samen wat de beste optie is.

Aangezien pesten meestal op school of op een (sport)club gebeurt, is het goed om als ouder (in overleg met de leerling) een gesprek aan te gaan met de leraar/begeleider. Wanneer er sprake is van situaties die als zeer zorgelijk bestempeld kunnen worden, kan eventueel ook de hulp van de politie worden ingeschakeld.

Wanneer ouders vinden dat zij niet voldoende gehoord worden door school of dat school niet voldoende optreedt tegen het pesten, kunnen zij een klacht indienen. De klachtenregeling van Stichting Ozeo kan uitgezet worden in kernpunten:

- De klacht kan in eerste instantie worden ingediend bij een contactpersoon binnen de school. In overleg met de persoon die de klacht heeft ingediend, zal er getracht worden om het probleem intern op te lossen.
- Wanneer het niet intern kan worden opgelost, kan de persoon met de klacht doorverwezen worden naar de vertrouwenspersoon van Stichting Ozeo. Deze begeleidt de persoon met de klacht om de juiste weg te vinden om te klacht te laten behandelen.
- Wanneer er ook via deze weg geen oplossing wordt gevonden, kan de persoon met de klacht besluiten de klacht in te dienen bij de Landelijke Klachtencommissie.

Daarnaast kunnen er bij ernstigere vormen van pesten waarbij bijvoorbeeld sprake is van fysieke of materiële schade of een onveilige situatie, een beroep worden gedaan op de politie. Pesten is in principe niet strafbaar en dus kan er ook geen aangifte tegen worden gedaan. Wanneer pesten zover gaat dat De leerling beledigd of bedreigd wordt, kan er wel aangifte worden gedaan.

Meer informatie voor ouders:

www.pestweb.nl

www.50tien.nl

www.sjn.nl/pesten

www.omgaanmetpesten.nl

www.posicom.nl

“Leerlingen en pesten” van B. van der Meer

Links naar websites over digitaal pesten:

<http://www.ouders.nl/artikelen/pesten-via-internet-is-grappig>

<http://www.pestweb.nl/>

<http://internetsporen.nl/il/index.html>

<http://sociaalmetmedia.blogspot.nl/>

<http://mijnkindonline.nl/>

<https://www.meldknop.nl/pesten/>

<http://www.alertonlinequiz.nl/> (test je digitale veiligheid)

<http://www.stoppestennu.nl/digitaal-pesten-cyberpesten>

<http://www.helpwanted.nl/>

Leraar/ mentor

De invloed van leraren op het voorkomen of aanpakken van pesten is groot. Leraren spelen een belangrijke rol in het signaleren van pesten en kunnen door hun eigen gedrag en interacties het gedrag van leerlingen in positieve zin beïnvloeden. Leraren kunnen daarnaast pestproblemen bespreekbaar maken, gesprekken voeren met ouders en toezicht houden op het schoolplein. Volgens onderzoek vermindert het pesten met 30% als leraren goed weten hoe ze moeten handelen en wanneer een opgezet antipestbeleid consequent wordt voortgezet. Het is voor leraren niet gemakkelijk om het pesten terug te dringen. Leraren vinden pesten doorgaans een kwalijke zaak, maar dat betekent niet per se dat ze er altijd iets aan doen. Niets doen komt deels voort uit onmacht en heeft te maken met de opvattingen van leraren over pesten.

De rol en taak van de leraar is onder te verdelen in preventie, signaleren en het handelen als het pesten zich voordoet. Het ontstaan van pestproblemen wordt beïnvloed door de sfeer in de groep en de manier waarop de leraar (de school) een positief groepsklimaat creëert. De sfeer in de groep bepaalt in grote mate in hoeverre aan de basisbehoeften (veiligheid, vertrouwen, je zelf kunnen zijn, (enige) invloed uit kunnen oefenen, luisteren, iets betekenen voor een ander) van De leerling wordt voldaan. Zo nodig is de leraar meer aanwezig op de speelplaats of bij de gymles, zodat preventief gewerkt wordt. De leraar bevordert het sociaal competente gedrag van de leerlingen door structureel en planmatig te werken aan de ontwikkeling van de sociale competenties met behulp van de methode STIP.

De leraar dient alert te zijn op signalen die kunnen duiden op betrokkenheid bij pesten. Deze signalen kunnen komen van leerlingen, ouder(s)/ verzorger(s) of collega's. Het gaat erom dat de leraar observeert wanneer er iets bijzonders aan de hand is met een kind. Indien dit het geval is koppelt de leraar dit terug naar ouders. De leraar ondersteunt ouders bij het zoeken naar manieren om het pesten te stoppen. Zo nodig verwijzen leraren ouders door naar deskundige ondersteuning.

meer informatie voor leraren:

www.schoolveiligheid.nl

www.nigz.nl

www.klasse.be

www.digitaalpesten.nl

www.pestweb.nl

www.stopbullying.gov

Hoofdstuk 3: Signaleren

In hoofdstuk 3 worden de signalen weergegeven die meestal zichtbaar zijn wanneer er sprake is van pesten. Het zijn indicatoren die in ieder geval aangeven dat een gesprek met de leerling op zijn plaats is. Daarnaast bestaan er signaleringsinstrumenten.

3.1. Signalen

Er zijn enkele signalen die aangeven dat De leerling gepest wordt:

- De leerling praat niet graag over school.
- De leerling komt meer teruggetrokken over.
- De leerling lijkt vaak weg te vluchten in de eigen fantasie.
- De leerling is veel op zichzelf en speelt weinig met andere leerlingen
- De leerling heeft een negatief zelfbeeld en praat negatief over zichzelf
- De leerling komt verdrietig over en maakt een sombere indruk.
- De schoolprestaties zijn de afgelopen periode zichtbaar achteruit gegaan
- De leerling zorgt ervoor dat het zo laat mogelijk op school komt, vlak voor de bel, en is na schooltijd meteen weer weg of blijft juist extra lang hangen.
- Er ontstaan veel conflicten rondom De leerling. De naam van De leerling wordt veel genoemd.

Ook zijn er diverse signalen die een pester afgeeft:

- De leerling vindt het moeilijk om samen te spelen of samen te werken, omdat het graag het spel wil bepalen.
- De leerling verdraagt geen kritiek en wordt boos als zijn gedrag ter discussie wordt gesteld.
- De pester is regelmatig brutaal/kattig/snauwerig naar andere leerlingen.
- De pester kan zich moeilijk inleven in de gevoelens van anderen en heeft weinig tot geen schuldgevoel.
- De leerling vertoont vaak grensoverschrijdend gedrag.
- De leerling leeft soms een dubbelleven. In de groep braaf en volgzaam, maar tijdens vrije situaties juist het tegenovergestelde.
- De vriend(inn)en van de pester zijn vaak volgzame meelopers die afwachtend zijn en de instructies van de pester opvolgen.

Men moet er bij in gedachten houden dat zowel de 'gepeste' als de 'pester' ook bepaalde persoonskenmerken hebben die als verklaring voor het gedrag kunnen gelden. Het pesten kan bijvoorbeeld veroorzaakt worden door een gedrags- of ontwikkelingsstoornis of er kan sprake zijn van een beneden gemiddeld cognitief functioneren.

3.2. Signaleringsinstrumenten

Ondanks dat verschillende signalen opgepikt kunnen worden door middel van observatie, bestaan er ook diverse signaleringsinstrumenten om na te gaan of er sprake is van pesten. De instrumenten zijn in de eerste plaats indicatoren waarmee de leraar een completer beeld kan krijgen van hetgeen zich afspeelt tussen leerlingen van de klas. De gegevens die met de instrumenten verkregen worden, worden noch met de leerlingen noch met ouder(s)/ verzorgers gedeeld.

Pesttest

De pesttest is een digitale vragenlijst voor leerlingen uit groep 6-8 van het basisonderwijs en klas 1-3 van het voortgezet onderwijs. De test brengt het pestgedrag van een leerling in kaart. Naast vragen over verbaal en fysiek pesten, worden er ook vragen gesteld over digitaal pesten. Met de resultaten van de pesttest kan waar nodig het pestbeleid van een school aangepast worden.

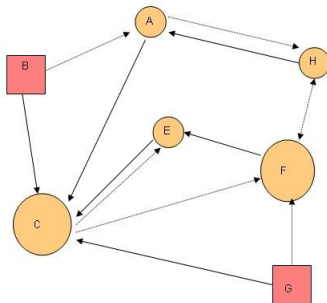
Sociogram

Een sociogram is een grafische weergave van de sociale structuren die ervaren worden in een klas, door de klas. De sociometrie geeft gerichte informatie, die de leraar kan gebruiken om het groepsklimaat te verbeteren.

De leraar legt enkele vragen voor aan de leerlingen. Enkele voorbeeldvragen:

- Met wie speel je graag?
- Met wie speel je liever niet?
- Met wie wil je graag samenwerken?
- Met wie wil je liever niet samenwerken?
- Wie zie je als de leider van de groep?
- Wie ervaar je als storend in de groep?

Op basis van de antwoorden wordt het sociogram getekend. Er zijn ook online mogelijkheden om een sociogram te laten tekenen. Bijvoorbeeld op www.sometics.nl of www.sociogramonline.nl.

Figuur 1.1. Voorbeeld van een sociogram

Ten slotte wordt binnen De Sprienke vanaf schooljaar 2018-2019 ook met de SCOL (Sociale Competentie Observatie Lijst) gewerkt. Deze observatielijst bevat items die vragen naar de veiligheidsbeleving van leerlingen (Leerling SCOL). Op die manier kunnen signalen van pesten naar voren komen. Daarnaast zijn binnen De Sprienke de deezorg teams om voor alle doelgroepen een veiligheidsmeting vorm te geven, zodat zoveel mogelijk leerlingen kunnen aangeven of zij zich veilig voelen in de klas (zie verantwoordingsdocument sociale veiligheid: veiligheidsbeleving).

Hoofdstuk 4: Preventie

In dit hoofdstuk worden kernwoorden geformuleerd vanuit de missie en visie van De Sprienke. Daarnaast worden enkele preventieve maatregelen genoemd op De Sprienke worden ingevoerd. Ook worden diverse preventieprogramma's toegelicht.

4.1. Missie en Visie

Het pestprotocol is geschreven voor De Sprienke. De Sprienke biedt onderwijs aan leerlingen met een verstandelijke, lichamelijke- en meervoudige (lichamelijk en verstandelijk) beperking. Voor De Sprienke is een schoolgids geschreven. De volgende punten met betrekking tot het onderwerp pesten komen naar voren in de missie en visies, genoemd in de schoolgids:

De Sprienke: "Wij stellen ons ten doel in ons onderwijs recht te doen aan de verscheidenheid van opvattingen in onze samenleving, onder andere door de leerlingen te leren respectvol en genuanceerd te oordelen, open te staan voor andere meningen en anderen in hun waarde te laten. Er zijn vijf schoolregels die iets zeggen over de manier waarop we met elkaar en de omgeving willen omgaan. Onze schoolregels zijn:

1. *Ik houd rekening met de ander.*
2. *Ik praat rustig en netjes.*
3. *Ik help de ander als deze er om vraagt.*
4. *Ik loop of rijd rustig in de school.*
5. *Ik gebruik spullen op de juiste manier."*

4.2. Preventie binnen school

Naast het handhaven van de schoolregels en het pestprotocol, is het goed om op diverse niveaus preventief op te treden tegen pesten. Deze worden hieronder kort omschreven.

Preventie op schoolniveau

- Het opzetten van een werkgroep/ ontwikkelteam dat de invoering van een antipest beleid coördineert.
- Training van schoolpersoneel.
- Het opstellen van klassenregels tegen pesten.
- Het ontwikkelen van een gecoördineerd toezichtstelsel tijdens pauzes.
- Leraren moeten toezicht houden op schoolpleinen en andere speelruimtes.
- Aanstellen van antipest coördinatoren voor het toezien op het pestbeleid.
- Meerdere personen aanstellen als vertrouwenspersoon voor pesten. Wie dit is, is voor zowel leerlingen als ouder(s)/ verzorger(s) duidelijk.
- Jaarlijks aandacht besteden aan het onderwerp pesten door schoolbreed aan "de week tegen pesten" mee te doen (3^e week van september).

Preventie op groepsniveau

- Klassikale regels tegen pesten.
- Pesten komt aan bod in de SEO/ SOVA methoden/ arrangementen.
- Groepen besteden in de klas aandacht aan het thema pesten tijdens "de week tegen pesten".
- Het bekijken van films/ documentaires/ programma's over het thema pesten.

- Regelmatige klassikale gesprekken over pesten en onderlinge relaties.
- Het organiseren van activiteiten die gevoelens van saamhorigheid in de klas kunnen versterken.

Preventie op individueel niveau

- Individuele bijeenkomsten met leerlingen die pesten.
- Individuele bijeenkomsten met leerlingen die gepest worden.
- Individuele bijeenkomsten met ouders van leerlingen die bij pesten betrokken zijn.
- Inzet orthopedagoog om aandacht te besteden aan het pesten en weerbaarheid.

Ook bestaan er zeer veel diverse preventieprogramma's om pesten tegen te gaan. Niet alle methodes zijn echter effectief en sommige kunnen zelfs contraproductief werken. Scholen vinden daarom vaak zelf het wiel opnieuw uit. Bovendien ontbreekt systematische toepassing van programma's. Barbero en collega's (2012) concluderen in hun systematische review dat anti-pestprogramma's die zich richten op sociale en interpersoonlijke vaardigheden en op het veranderen van attitudes en overtuigingen van leerlingen, het meest effectief lijken te zijn. Een sociale vaardigheidstraining of weerbaarheidstraining kan in dat geval ook gelden als een preventief anti-pestprogramma.

Binnen de Korre is gekozen om per uitstroombestemming en onderwijsbehoeften te kijken naar methoden/arrangementen die voldoende aandacht besteden aan pesten, weerbaarheid, seksuele vorming en handicap beleving. Hieronder worden de meest gebruikte methoden/arrangementen benoemd.

Arrangementen SEO SO Deltaschool & Sprienke & VSO Dagbesteding

Nadat er in 2014 gestart is met het werken met de methode STIP, ontving het zorgteam signalen van leraren dat de methode onvoldoende aansluit bij de doelgroep ZML. De ervaring leerde dat er naast STIP ook vaak gebruik werd gemaakt van andere materialen. Uiteindelijk is er binnen het Ontwikkelteam SEO een voorstel gedaan om arrangementen te ontwikkelen. Dit is goed gekeurd door het MT. De arrangementen zijn in maart 2016 geïntroduceerd aan het team. Er is afgesproken dat er vanaf schooljaar 2016-2017 officieel gestart wordt met de arrangementen als werkwijze voor het vak SEO/ SOVA.

Arrangementen SOVA VSO Dagbesteding, Arbeid en Vervolg Sprienke

In de afdelingen VSO dagbesteding en VSO arbeid en vervolgonderwijs wordt er al een paar jaar met arrangementen gewerkt. Deze worden met name in de onderbouw ingezet.

Globaal gezien wordt er aan de volgende thema's gewerkt:

		Week nr 20../20..	Minimaal Aantal lessen
1. Omgaan met je mogelijkheden	Start schooljaar - eind september t/m	5
2. Omgaan met je gevoelens	Eind september- Herfstvakantie t/m	5
3. Opkomen voor jezelf	Herfstvakantie - Kerstvakantie t/m	8
4. Omgaan met conflicten	Kerstvakantie - Voorjaarsvakantie t/m	6
5. Seksuele vorming	Hele maand maart t/m	7
6. Respectvol omgaan met anderen	Begin april – eind Mei t/m	5
7. Ervaringen delen	Hele maand juni t/m	5

SEO binnen de EMB groepen

Binnen de afdeling EMB taakgerichte en belevingsgerichte dagbesteding wordt voornamelijk aan de basale zaken rondom de sociaal-emotionele ontwikkeling gewerkt. Hierbij valt te denken aan de basis de emoties, herkennen van de eigen emoties, herkennen van de emoties van een ander en samenwerken. Hier worden geen methoden of arrangementen voor gebruikt, maar per les worden materialen gezocht die aansluiten bij de doelgroep.

Hoofdstuk 5: Aanpak van pesten

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het optreden van De Sprienke wanneer sprake is van pesten. Dit is gebaseerd op de regelgeving en de stappenplannen waarbij over het algemeen gewerkt wordt binnen het onderwijs.

5.1. Wettelijke bepalingen pestbeleid

Op de site van de rijksoverheid wordt het volgende geformuleerd over een pestbeleid:

“Alle scholieren hebben recht op een onbezorgde schooltijd. Leerlingen moeten veilig zijn, zodat ze in staat zijn om te leren en zich te ontwikkelen. Een veilige omgeving voor scholieren en onderwijspersoneel houdt in dat er een prettige sfeer op school is. En het voorkomen van incidenten zoals ongepast gedrag, intimidatie, diefstal, agressie en geweld. Dit geldt ook voor het bestrijden van pestgedrag. Onderwijsinstellingen zijn zelf verantwoordelijk voor hun veiligheid.”

De Arbowet verplicht scholen al sinds 1994 om leerlingen en personeel tegen alle vormen van geweld te beschermen. In een herziening van de Arbowet in 2007 wordt in artikel 3 pesten expliciet genoemd. Scholen moeten een anti-pestbeleid voeren, bestaande uit lessen, introductieprogramma, boeken voor de schoolbibliotheek, et cetera. In aanvulling op de Arbowet hebben werkgevers en werknemers in de cao afgesproken dat elke school sinds 1 januari 2006 een veiligheidsplan moet hebben. Een onderdeel van dit plan is een antipestprotocol.

Staatsecretaris Dekker heeft in samenwerking met de Kinderombudsman een plan van aanpak tegen pesten gepresenteerd in de 2e kamer, in maart 2013. Hierin worden diverse stappen genoemd om de aanpak van pesten binnen het onderwijs te verbeteren. Eén van de gemaakte stappen zijn pilots met anti-pestprogramma's. Hier zijn nog geen betrouwbare resultaten van bekend.

Ondanks dat er in de literatuur wisselende bevindingen worden gevonden over de werkzaamheid van pestprogramma's, blijft men van mening dat iets doen nog altijd beter is dan niets doen.

5.2. Stappenplan aanpakken Pesten

Wanneer een leraar verneemt dat er gepest wordt, wordt direct begonnen met de aanpak ervan. De veiligheid van de leerling moet zo snel mogelijk worden hersteld. Hierbij worden zoveel mogelijk van de betrokkenen ingeschakeld. Hierbij is de vijf-sporenaanpak een waardevolle werkwijze. De vijfsporen aanpak bestaat uit:

1. Algemene verantwoordelijkheid van de school
2. Het bieden van steun aan de gepeste jongere
3. Het bieden van steun aan de pester
4. Het betrekken van de middengroep bij het probleem
5. Het bieden van steun aan de ouders

Met de vijfsporenaanpak als basis kan er een stappenplan geformuleerd worden, waarin de vijf “sporen” verwerkt zijn. Eén van de belangrijkste voorwaarden is een nauwe samenwerking tussen school en ouders. Zij hebben de gedeelde verantwoordelijkheid om samen het probleem aan te pakken. Daarnaast kan in uiterste gevallen ook melding worden

gemaakt en aangifte worden gedaan bij de politie. Hiermee verzoek je de politie een strafrechtelijk onderzoek in te stellen. Van de aangifte wordt een procesverbaal opgesteld.

Stappenplan

Stap 0:

Er is sprake van pesten. Dit pesten is door de leraar vastgesteld.

Stap 1:

Het pestgedrag wordt besproken met de ouders van de betrokken leerling en door de leraar van de leerling. Het heeft de voorkeur dit te doen vóór het gesprek met de betrokken leerling. Deze gesprekken zullen terugkeren tot alle partijen aangeven dat er geen sprake meer is van pesten. Van deze gesprekken worden aantekeningen gemaakt in het logboek in het leerlingvolgsysteem (ParnasSys) van zowel de gepeste leerling als de pester(s).

In het gesprek met ouders kan aan het volgende worden gedacht:

- De leraar vraagt de ouders of zij de signalen herkennen. Wanneer zij niet weten wat de signalen zijn, kunt u hen hierover informatie geven.
- De leraar vertelt ouder(s)/ verzorger(s) dat het niet hun schuld is.
- De leraar informeert de ouders over de afspraken die met de leerlingen zijn gemaakt, wanneer het gesprek met hen al heeft plaatsgevonden.
- De leraar vertelt de ouders welke maatregelen zij kunnen nemen/wat zij kunnen doen.
- De leraar kan de ouder(s)/ verzorger(s) voor meer informatie doorverwijzen.

In gesprek met de leerlingen is het van belang dat de leraar:

- De gepeste leerling en diens klacht serieus neemt.
- De leerlingen afzonderlijk van elkaar verhaal laat doen en daar de tijd voor neemt.
- Zich probeert in te leven in de leerlingen.
- Geen verwijten maakt. Dat maakt het onveilig voor de leerlingen, waardoor deze minder zal vertellen of zelfs helemaal niets meer zal vertellen.
- De gepeste leerling de tip geeft om de pester te blokkeren en/of te verwijderen wanneer het om digitaal pesten gaat.
- Door blijft vragen. Vooral wanneer het gaat om een gesprek met een leerling na het signaleren van digitaal pesten. De leerling zal niet snel vertellen dat hij/zij gepest wordt of zelf pest.
- Data en tijdstippen probeert te verzamelen als bewijsmateriaal inclusief een printscreen van een tekst in het "pest"-bericht.
- Gebruikersnaam en nickname(s) van betrokkenen noteert.

Stap 2:

Deze stap wordt ingezet als de situatie in stap 1 niet is opgelost. Vertrouwenspersonen ondersteunen de leerling die gepest wordt. De anti pest coördinator, teamleider en het managementteam worden op de hoogte gesteld van het pestgedrag. Met de pester(s) worden afspraken gemaakt over wenselijk gedrag. Deze afspraken worden in het leerlingvolgsysteem genoteerd. De situatie wordt op de agenda van de CvB gezet, zodat de situatie goed gemonitord wordt.

Stap 3:

Deze stap wordt in werking gezet als stap 2 geen oplossing geeft. De betreffende leerling(en) wordt uit de klas/ ruimte verwijderd en wordt apart gezet buiten de groep. Met goede afspraken kan de leerling terug naar de groep. De leraar blijft bij de groep. Dit alles wordt duidelijk omschreven in het leerlingvolgsysteem. De vertrouwenspersoon overlegt met de anti pest coördinator of de psycholoog/orthopedagoog ingeschakeld moet worden.

Stap 4:

Bij aanhoudend pestgedrag. Er volgt een gesprek op school met zowel ouders als de betrokken leerlingen. De problemen worden samen besproken, net als de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het stoppen van deze situatie. Hierbij wordt de anti pest coördinator ingeschakeld. Ook hier is verslaglegging belangrijk.

Stap 5:

Bij langdurig aanhoudend pestgedrag. Uitwisseling tussen orthopedagoog en de teamleider/ directeur, ouders en leerling van wat de vervolgstappen voor de 'pester' zijn. Waar nodig volgt een time-out of schorsing. Met goede afspraken kan er terugkeer op school plaatsvinden. Waar nodig kan er wederom een gesprek met gepeste leerling en/of ouders en/of klas plaatsvinden. De afspraken worden weer in het leerlingvolgsysteem genoteerd.

Stap 6:

Als de situatie niet verbetert, kan, in overleg, een verwijzing plaatsvinden naar externe hulp. Ook dit wordt zorgvuldig gedocumenteerd in Parnassys. Wanneer het pestgedrag niet afneemt, of wanneer ouders onvoldoende meewerken om het probleem aan te pakken, dan kan de directeur van de school overgaan tot bijzondere maatregelen, zoals een tijdelijke uitsluiting van het bezoeken van de lessen van de school met een maximum van vijf dagen.

Alle bovenstaande stappen worden gecoördineerd door de anti pest coördinator. De vertrouwenspersoon blijft eerste steunpunt voor mentor/ leraar en leerlingen.

5.3. Stappenplan aanpakken Cyberpesten

Wanneer een leerling aangeeft dat er via internet of berichten op de mobiele telefoon gepest wordt, kan het volgende stappenplan in werking worden gesteld:

1. **Bewaar de berichten.** Leg de leerling indien nodig uit hoe dit kan. Eén van de mogelijkheden is een screenshot te maken en deze via het programma "Paint" op te slaan.
2. **Blokkeer de afzender.** Leg de leerling indien nodig uit hoe dit mogelijk kan worden gemaakt.
voor extra hulp of uitleg kan er desnoods iemand van de ICT worden geraadpleegd.
3. **Probeer de dader op te sporen.** Wanneer het niet duidelijk is van wie het nummer of het emailadres is waarvan de berichten verstuurd worden, is het goed om dit uit te zoeken. Vaak kan er via een IP-adres achterhaald worden van welke computer het bericht verstuurd is (indien het om laptops of het netwerk binnen school gaat). Ook hier kunnen collega's van de ICT voor worden ingeschakeld. Het opsporen van de daders is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van school. Daarnaast kunnen gesprekken worden bewaard en/of uitgeprint. In deze gesprekken kunnen aanwijzingen staan over wie de dader is. Denk hierbij aan de stijl van het bericht en

eventuele taalfouten. De dader kan wellicht ook worden gevonden door in de klas te praten over wat er is gebeurd. [Hier](#) vind je een handleiding over hoe je bewijs kan opslaan via helpwanted.nl.

4. **Neem contact op met de ouders van de gepeste leerling.** Geef de ouders voorlichting over welke maatregelen zij thuis kunnen nemen.
5. **Verwijs de ouders zo nodig door.** Ouders kunnen twee nummers bellen:
 - Onderwijstelefoon: 0800-5010
 - De vertrouwensinspectie: 0900-11131113
6. **Adviseer aangifte.** Wanneer er naast stelselmatige belaging sprake is van fysieke of materiële schade kan er contact worden opgenomen met de politie.
7. **Ondersteun de leerling.** Indien nodig kan de leerling gesprekken aangaan met de vertrouwenspersoon/orthopedagoog/psycholoog. Daarnaast kan er verwezen worden naar Slachtofferhulp.

De Sprienke streeft er naar om (digitaal) pesten te stoppen, of liever nog, te voorkomen. In het geval van digitaal pesten zal dit helaas niet altijd lukken, omdat deze vorm van pestgedrag zich meestal buiten school afspeelt. Toch vinden de leraren en de directeur het erg belangrijk om te doen wat in hun vermogen ligt. Immers, leerlingen kunnen pas goed leren als ze zich veilig voelen.

5.4. Stappenplan aanpakken Pesten voor leerlingen

Een voorbeeld van het aanpakken van pesten door leerlingen, is door onderstaande regel in de klas op te hangen:

**De belangrijkste regel van het pesten luidt:
Word je gepest, praat er thuis en op school over. Je mag het niet geheim houden!**

De 11 gouden regels vanuit het pestprotocol voor de leerlingen kunnen zijn:

1. Je beoordeelt andere leerlingen niet op hun uiterlijk.
2. Je sluit een andere leerling niet buiten van activiteiten.
3. Je komt niet zonder toestemming aan de spullen van een andere leerling.
4. Je scheldt een leerling niet uit en je verzint geen bijnamen.
5. Je lacht een leerling niet uit en je roddelt niet over andere leerlingen.
7. Je bedreigt elkaar niet en je doet elkaar geen pijn.
8. Je accepteert een andere leerling zoals hij of zij is.
9. Je bemoeit je niet met een ruzie door zomaar partij te kiezen.
10. Als je zelf ruzie hebt, praat het eerst uit. Lukt dat niet dan meld je dat bij de leraar.
11. Als je ziet dat een leerling gepest wordt, vertel je dat aan de leraar. Dat is dan geen klikken!

Hoofdstuk 6: Wettelijk kader Inspectie van het Onderwijs

Het toezichtkader van de Inspectie is leidend bij de beoordeling of een school als voldoende, zwak of zeer zwak wordt gekwalificeerd bij de uitvoering van haar taken. Op basis van documentenanalyse, kwantitatieve gegevens uit o.a. Bron en Duo en gesprekken met betrokkenen beoordeelt de inspectie of de school haar taken op kwalitatief voldoende niveau uitvoert.

Eén van de inspectie eisen is dat er een “veilige sfeer” binnen school is. Daarmee wordt het volgende bedoeld:

“Schoolleiding en leraren dragen zorg voor de veiligheid van de school en zijn omgeving voor alle leerlingen. Schoolleiding en leraren voorkomen **pesten**, agressie en geweld in elke vorm en treden zo nodig snel en adequaat op. Dit is zichtbaar doordat leerlingen, leraren, schoolleiding en overig personeel respectvol en betrokken met elkaar omgaan. Evenmin is sprake van stelselmatige strijdigheid met basiswaarden in de uitingen van leerlingen. De leraren leren leerlingen sociale vaardigheden aan en tonen voorbeeldgedrag.”

Oosterschelde regio breed zijn de volgende zaken opgepakt om bovenstaande te realiseren:

- Pestprotocol is aanwezig en wordt jaarlijks herzien en besproken tijdens het algemene afdelingsoverleg (AAO).
- Week tegen Pesten is jaarlijks terugkerend om het thema pesten school breed te behandelen.
- Het onderwerp pesten zit verwerkt in de SEO/ SOVA Arrangementen.
- Leerlingen leren sociale vaardigheden door middel van SEO/ SOVA en mentorgesprekken.
- Protocol agressie en geweld is aanwezig.
- Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is aanwezig.